

Què és la sisena hora?

**Document de la Comissió de Normes i Serveis
Educatius del CEMB
elaborat per Nacho Garcia de la Barrera**

Barcelona , 5 de juny de 2007

Què és la sisena hora?

El **Pacte Nacional per a l'Educació** (març de 2006) preveu la creació del **servei públic educatiu**. Aquest servei és el resultat de la integració dels centres públics i dels centres privats concertats *amb la finalitat de satisfer el dret de l'educació dels ciutadans i ciutadanes i atendre totes les necessitats educatives que té plantejades la societat catalana en un marc d'igualtat d'oportunitats i de llibertat d'ensenyament*.

Això implica que, progressivament, s'apropin l'horari, la jornada i el calendari de tots els centres emmarcats en el servei públic educatiu. *En l'educació primària, la prestació del servei públic educatiu es referirà a les 30 hores setmanals en tots els centres que el prestin, de les quals 25 hores s'utilitzaran per al desenvolupament del currículum i les altres per intensificar l'exercitació d'habilitats que afavoreixen l'assoliment de les competències bàsiques*. En aquest sentit, el Departament d'Educació, dota els centres públics dels recursos necessaris per a que, a partir del curs 2006-07, posin en marxa una sisena hora per l'ampliació de l'horari escolar.

L'aplicació de la sisena hora als centres públics d'educació infantil i primària coincideix amb l'aplicació de l'**Acord de la Mesa sectorial de personal docent no universitari** (novembre de 2005). Aquest Acord preveu millorar la distribució de les activitats docents dels i de les mestres; de tal manera que, a partir del curs 2006-07, la dedicació setmanal a la docència serà de 24 hores (incloses les hores de vigilància i d'esbarjo), més 6 hores d'horari fix setmanal d'activitats als centre, dintre de les quals s'inclouran les hores de coordinació, treball en equip i atenció als pares i mares de l'alumnat. A partir del curs 2007-08, la esmentada distribució d'activitats serà de 23 hores setmanals de docència i de 7 hores d'horari fix setmanal d'activitats als centre.

QUADRE RESUM DE L'ACORD DE LA MESA SECTORIAL			
	ANTERIORS	2006-07	2007-08
Hores setmanals de docència	25	24	23
Hores setmanals d'activitats al centre	5	6	7
Hores setmanals d'horari fix al centre	30	30	30
Hores setmanals d'horari no fix	7.5	7.5	7.5
Total jornada laboral	37.5	37.5	37.5

La suma de l'aplicació de la sisena hora i de l'Acord de la Mesa sectorial significa un increment de 2 mestres per línia escolar a partir del curs 2006-07: la dedicació de un mestre/a i mig per raó de la sisena hora i de mig mestre/a per l'aplicació de l'Acord. A partir del curs 2007-08, la docència setmanal es veurà reduïda a 23 hores (per estricta lògica, implica un augment de mig mestre/a més per línia escolar, malgrat que des del Departament d'Educació s'ha dit que no serà possible).

És fàcil entendre que l'aplicació de la sisena hora i de l'Acord de la Mesa sectorial tinguin repercussions molt importants en l'organització dels centres

públics de primària, donat que afecten a l'horari general de l'escola, a l'horari dels mestres i a l'horari de l'alumnat. Tanmateix, la coincidència en el temps de l'aplicació d'ambdós elements està generant dificultats i confusions que hi figuren entre les causes principals del malestar per l'aplicació d'una mesura –la sisena hora- reclamada des de fa molt de temps per tots els sectors defensors dels principis de l'escola democràtica.

Abans d'entrar en l'anàlisi d'aquestes dificultats i malentesos, que el deixem per al final de l'article, repassarem el fonament normatiu de la sisena hora que es pot consultar a:

- **ORDRE EDC/207/2006**, de 24 d'abril, per la qual s'estableix el calendari escolar del curs 2006-2007 per als centres educatius no universitaris.
- Esborrany ORDRE que estableix el calendari escolar del curs 2007-08 (en tant no es publica el text definitiu al DOGC, que ja ha estat dictaminat per Consell Escolar de Catalunya).
- **RESOLUCIÓ de 30 de juny de 2006**, per la qual s'aproven les instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics d'educació infantil i primària i d'educació especial per al curs 2006-07.

(El Pacte Nacional per a l'Educació i l'Acord de la Mesa sectorial són el fonament polític que justifica aquest marc legal).

La sisena hora a la ORDRE EDC/207/2006

Respecte a l'horari d'educació infantil i primària, la Ordre de calendari escolar al seu article 4, punts 1 i 2 ens diu el següent (sense diferències respecte als cursos anteriors):

4.1 Per a l'alumnat dels ensenyaments reglats de parvulari i d'educació primària, inclòs el d'educació especial, de tots els centres educatius de Catalunya, públics i privats, l'horari escolar es desenvoluparà entre les 8.30 i les 18 hores. En qualsevol cas es faran un total de 5 hores lectives, de les quals 3 o 3,5 seran al matí, i 1,5 o 2 a la tarda.

4.2 Si no s'autoritza una concreció diferent, als centres públics i concertats d'educació infantil i primària, inclosos els d'educació especial, l'horari lectiu serà de 9 a 12 hores i de 15 a 17 hores.

A l'apartat 3 de l'article 4 és quan s'introdueix la regulació de la sisena hora:

4.3 Per als alumnes d'educació primària, els centres públics de titularitat del Departament d'Educació afegiran a aquest horari una sisena hora d'ampliació de l'horari escolar per a desenvolupar, prioritàriament, habilitats que afavoreixen l'assoliment de les competències bàsiques

-lectura, comunicació oral, estratègia matemàtica i sensibilitat artística-, segons l'Acord de Govern aprovat en data 14 de març de 2006, tot respectant el seu caràcter transversal i no restringit a una àrea curricular específica.

Més endavant al mateix apartat 3, es regula l'espai del mig dia: *Amb caràcter general es respectarà un marge mínim de dues hores i mitja de descans al migdia per a l'alumnat, que podrà reduir-se a dues hores sempre que es continuï assegurant el bon funcionament del menjador escolar i la coordinació del professorat.*

D'aquests tres apartats de l'article 4 és deriva la regulació següent de l'horari general de l'educació infantil i primària:

- L'horari per tots els centres, públics i concertats, és de 25 hores setmanals distribuïdes en 5 dies.
- Els centres poden distribuir el seu horari lectiu entre les 8,30h i les 18h, respectant que 3h o 3,5h es facin al matí, i 1,5h ó 2h a la tarda.
- L'horari lectiu estàndard és de 9h a 12h al matí i de 15h a 17h a la tarda.
- Els centres públics afegiran una sisena hora per l'educació primària. De tal manera que el seu horari és de 30 hores setmanals: 25h destinades al currículum i 5h a l'assoliment de les competències bàsiques.
- L'espai del mig dia es de 2 hores i mitja. Es podrà reduir a 2 hores sempre que es garanteixi el bon funcionament del menjador i de les reunions de coordinació del professorat.

L'aplicació de la sisena hora als centres públics permet diferents interpretacions de l'horari lectiu estàndard. A continuació presentem quatre propostes: les dues primeres són les més generalitzades als centres públics de primària de Barcelona durant el curs 2006-07, amb reducció de l'espai dels migdia a 2 hores -l'excepció feta norma-; les propostes 3 i 4 respecten l'espai dels migdia de 2,5 hores. (En les diferents propostes, la ubicació de la sisena hora és a títol d'exemple, la concreció real pot ser de diverses maneres).

HORARI ESTÀNDARD (25 hores setmanals)		
Matí	Migdia	Tarda
9h -12 h	12h – 15h	15h – 17 h
(3 hores)	(3 hores)	(2 hores)

SISENA HORA. PROPOSTA 1 (30 hores setmanals)			
Matí	6 h	Migdia	Tarda
9h – 12h	12h – 13h	13h – 15h	15h – 17h
(3 hores)	(1 hora)	(2 hores)	(2 hores)

SISENA HORA. PROPOSTA 2 (30 hores setmanals)			
Matí	6 h	Migdia	Tarda
8,30h – 12h	12h – 13h	13h – 15h	15h – 16,30h
(3,5 hores)	(1 hora)	(2 hores)	(1,5 hores)

SISENA HORA. PROPOSTA 3 (30 hores setmanals)			
Matí	Migdia	6 h	Tarda
9h – 12h	12h – 14,30 h	14, 30h – 15,30h	15,30h – 17,30h
(3 hores)	(2, 5 hores)	(1 hora)	(2 hores)

SISENA HORA. PROPOSTA 4 (30 hores setmanals)			
Matí	Migdia	6 h	Tarda
8,30h – 12h	12h – 14,30 h	14, 30h – 15,30h	15,30h – 17h
(3,5 hores)	(2, 5 hores)	(1 hora)	(1,5 hores)

En el que segueix de l'article 4 s'estableixen les condicions per l'aprovació de l'horari escolar i la implementació de la sisena hora:

- L'aprovació de l'horari escolar per part del consell escolar haurà de comptar amb el vot favorable d'un mínim de tres quartes parts del total dels seus membres.
- La concreció d'un horari diferent del establert amb caràcter general ha de comptar amb l'acord del consell escolar del centre i l'autorització, a petició de la direcció del centre, dels Serveis Territorials.
- Els Serveis Territorials d'Educació, d'acord amb els ajuntaments, convocaran les direccions dels centres públics per consensuar l'horari més adient pel municipi.

La sisena hora a l'Esborrany de ORDRE que estableix el calendari escolar del curs 2007-08

La proposta de calendari pel curs 2007-08 no difereix, substancialment, del que regula el curs anterior. Respecte a la sisena hora hi ha un parell de novetats:

- La primera contempla l'ajornament de l'aplicació de la mesura al curs 2008-09 quan hi hagin raons objectives que ho facin recomanable.
- La segona fa referència al cas de que el consell escolar no aprovi l'horari proposat. Diu el següent: *En cas que no s'assoleixi, la direcció del centre d'educació infantil i primària ho comunicarà al director/a dels serveis territorials (...), per tal que pugui resoldre tenint en compte, sempre que sigui possible, l'acord majoritari dels centres del municipi o en últim terme afegir la sisena hora a l'horari lectiu establert a l'article 4.2, prioritàriament de 9 a 13 hores i de 15 a 17 hores.*

El criteris establerts en el cas de no acord en el consell escolar són molt significatius:

- En primera instància, s'ha de tenir en compte l'acord majoritari dels centres del municipi (en el cas de Barcelona, s'hauria d'interpretar el districte). La qual cosa obliga a regular el que estableix l'últim paràgraf de l'article 4.3.

- En segona instància, s'estableix un horari marc que coincideix amb el que, majoritàriament, ja estan aplicant les escoles de Barcelona.

La sisena hora a la RESOLUCIÓ de 30 de juny de 2006

La Resolució que dona instruccions per l'organització del curs 2006-07, en els aspectes relatius a la sisena hora aborda dues qüestions claus: la seva repercussió en l'horari general del centre i la concreció del seus continguts.

Respecte a l'organització horària recorda el que ja s'havia establert a l'Ordre de calendari, afegint-hi tres elements nous molt importants, dos directament implicats amb l'organització de la sisena hora:

1. *Les activitats de la sisena hora han de ser clarament identificables tant pel que fa a la dedicació horària com a les habilitats que s'hi desenvolupen.*
2. *És convenient que les activitats de la sisena hora siguin desenvolupades pel tutor o professorat que imparteix docència al grup.*
3. *L'establiment de franges horàries –dues al matí (abans i després del temps d'esbarjo de l'alumnat) i una a la tarda-, procurant que tot el professorat del centre coincideixi en una mateixa franja.*

Els dos primers elements manifesten la intenció pedagògica de la sisena hora: 1) ha de ser identificable i, per tant, avaluable; 2) és una eina de l'acció tutorial per millorar els aprenentatges. El tercer té una repercussió més general: el professorat de l'escola ha de coincidir en una de les tres franges horàries per tal d'aplicar estratègies d'innovació educativa per atendre la diversitat.

En quant a la concreció dels continguts de la sisena hora, la Resolució planteja el següent:

- *La implantació de la sisena hora no ha de suposar, en cap cas, cap increment dels continguts del currículum de l'educació primària.*
- *La sisena hora s'ha de destinar, prioritàriament, al desenvolupament d'habilitats pràctiques i funcionals relacionades amb aspectes que afavoreixen la formació integral de l'alumnat i el desenvolupament de competències bàsiques: lectura, comunicació oral, estratègies matemàtiques, sensibilitat artística, tot respectant el seu caràcter transversal i no restringit a un àrea específica.*

L'aplicació de la sisena hora als centres públics d'educació infantil i primària, com s'ha pogut observar, ve determinada per dos objectius implícits en el redactat del Pacte Nacional per l'Educació:

1. **Conciliar l'horari de les escoles públiques i dels centres privats concertats per fer possible un servei educatiu públic.** Encara que,

pedagògicament, sigui discutible el valor afegit de la sisena hora, donat que hi ha models educatius bons –i dolents- de 5h i de 6h diàries, la trajectòria educativa catalana feia molt difícil qualsevol altre plantejament.

- 2. Fer de la sisena hora un complement lectiu i obligatori de la resta de l'horari escolar.** En aquest sentit, el Departament d'Educació estableix que el seu contingut principal és el desenvolupament de les competències bàsiques. És convenient precisar que la sisena hora és una novetat, molt diferent de l'hora complementària dels centres concertats que està fora de l'horari escolar i és de caràcter voluntari.

Dèiem que aquest plantejament afecta tant a l'horari general del centre, com a l'horari del professorat i l'horari de l'alumnat. Fins ara hem vist com afecta a l'horari del centre, i del nou encaix que demana entre el matí, el migdia i la tarda; i les repercussions que té en l'organització de l'escola, especialment, en dos factors: el menjador i les reunions de coordinació del professorat. Ara veurem com afecta a l'horari del professorat i de l'alumnat i les diverses interseccions que es produeixen.

L'horari de l'alumnat coincideix, plenament, amb l'horari lectiu del centre: 30 hores setmanals. A tots els efectes és el mateix parlar de l'horari lectiu del centre i de l'horari de classes de l'alumnat. S'entén per horari lectiu aquell que correspon a les hores de classe (inclosa la sisena hora) més l'esbarjo; organitzat en tres franges horàries, dues al matí i una a la tarda. No forma part de l'horari lectiu el temps del migdia. A la major part d'escoles de Barcelona, l'horari lectiu transcorre de 9 h a 13 h i de 15 h a 17 h.

L'horari del professorat també és de 30 hores setmanals de permanència al centre, però distribuïdes d'una altra manera: es distingeix entre hores lectives i activitats al centre. Aquestes últimes no comporten activitats curriculars amb alumnes, sinó que estan destinades a reunions, entrevistes de tutoria, formació...; com a mínim, dues hores corresponen a les reunions setmanals de caràcter general. Com que aquesta reunió exigeix la presència de tot el professorat, s'ha de fer fora de l'horari lectiu. Per tant de les 30 hores de permanència al centre del professorat, només un màxim de 28 h coincideixen amb l'horari lectiu del centre (més endavant veurem que això té repercussions importants en l'organització de l'escola).

Abans del curs 2006-07, la distribució de les 30 hores setmanals de permanència al centre del professorat era de 25h lectives i 5h d'activitats al centre. Com hem vist, per l'Acord de la Mesa sectorial aquesta distribució ha canviat:

- Curs 2006-07: 24 h lectives i 6h d'activitats al centre.
- Curs 2007-08: 23h lectives i 7 d'activitats al centre.

Veiem ara, a partir d'uns exemples, la complexitat organitzativa que genera la no coincidència entre l'horari lectiu de l'escola –i de l'alumnat- i l'horari de permanència fixa del professorat. El primer quadre representa l'horari d'una

escola, diferenciant només classes –sense especificar els continguts-, esbarjo, sisena hora i migdia. Els quadres 2 i 3 són els possibles horaris de dos mestres ficticis, ja pensant en el curs 2007-08, que fan 23 hores lectives –classe, esbarjo i sisena hora- i 7 hores d'activitats al centre –activitats i reunió-.

Quadre 1

Horari de l'escola					
	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres
9 - 10	classe	classe	classe	classe	classe
10 - 10,30					
10, 30 - 11	esbarjo	esbarjo	esbarjo	esbarjo	esbarjo
11 - 12	classe	classe	classe	classe	classe
12 - 13	6 hora	6 hora	6 hora	6 hora	6 hora
13 - 15	migdia	migdia	migdia	migdia	migdia
15 - 16	classe	classe	classe	classe	classe
16 - 17					

Quadre 2

Horari de la mestra 1					
	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres
9 - 10	classe		classe	classe	classe
10 - 10,30					
10, 30 - 11	esbarjo		esbarjo	esbarjo	esbarjo
11 - 12	activitats	classe	activitats	activitats	activitats
12 - 13	6 hora	6 hora	activitats	6 hora	6 hora
13 - 15		reunió		reunió	
15 - 16	classe	classe	classe	classe	classe
16 - 17					

Quadre 3

Horari del mestre 2					
	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres
9 - 10	classe	classe	classe	classe	classe
10 - 10,30					
10, 30 - 11	esbarjo	esbarjo	esbarjo	esbarjo	esbarjo
11 - 12	activitats	classe	activitats	activitats	activitats
12 - 13	6 hora	6 hora	activitats	6 hora	6 hora
13 - 15					
15 - 16	classe	classe	classe		classe
16 - 17					
17 - 19			reunió		

El cas de la mestra 1: La seva escola fa dues reunions setmanals de caràcter general, d'una hora de durada cadascuna, els migdies del dimarts i del dijous. La fragmentació de la reunió setmanal respon a l'obligatorietat de respectar un temps de descans al migdia –entre d'altres coses, per dinar-; malgrat dificulta i limita el debat dels mestres per la presa de decisions, té l'avantatge de que

compacta l'horari laboral dels mestres . D'altra banda, podem observar que la mestre 1 té lliure el dimarts de 9h a 11h i, per tant, no té obligació de romandre a l'escola.

El cas del mestre 2: La seva escola fa la reunió setmanal de caràcter general de dues hores, els dijous de 17h fins a les 19h, quan ja ha finalitzat l'horari lectiu. Té l'avantatge de que la sessió té una durada més oberta -més curta o més llarga-, en funció de les necessitats; té l'inconvenient de que obliga al professorat a romandre a l'escola després de les classes. D'altra banda, en aquest cas, el mestre 2 té lliure la tarda del dijous.

La ubicació horària de la reunió setmanal de caràcter general no és un tema menor; i la seva necessitat està fora de dubtes, tant pel que aporta a la coordinació de l'equip docent, com al seguiment de la programació i dels aprenentatges, i al desenvolupament de la tutoria. Tanmateix, no es pot perdre de vista l'elevat nombre d'escoles que fan la reunió setmanal de dues hores, al migdia, sense preveure un temps de descans. L'aplicació de la sisena hora, i el consegüent retall del temps del migdia, fa absolutament necessari que les escoles esbrinin altres localitzacions horàries per les reunions de caràcter general.

Per raons ja comentades i analitzades, el fet de que tots els mestres disposin de dues hores lliures, respecte a l'horari lectiu del centre, genera importants dificultats als responsables de l'elaboració dels horaris –generalment, el o la cap d'estudis-. Les recomanacions –legítimes- de les organitzacions sindicals, tendents a acumular aquestes dues hores en una tarda o en una part del matí, i les possibilitats reals dels centres educatius de satisfer les demandes horàries dels mestres, s'han barrejat amb les dificultats pròpies de la implementació de la sisena hora, produint greus insatisfaccions i malentesos.

La filosofia implícita de la Resolució que dona instruccions pel curs 2006-07 és que l'horari de l'alumnat i del professorat sigui el més coincident possible, tot i respectant els drets d'uns i d'altres. Això és fàcilment observable en qüestions que ja hem esmentat:

- S'ha de procurar que tot el professorat coincideixi en una franja horària -1/3 de l'horari lectiu- perquè *permetrà disposar d'un temps per fer activitats que requereixin una major flexibilitat organitzativa o la intervenció de més d'un professor a l'aula per tal de proporcionar una major atenció a les necessitats de l'alumnat.*
- És convenient que sigui el tutor/a qui desenvolupi les activitats de la sisena hora, per tal d'evitar més fragmentació dels aprenentatges.
- Es podrà escurçar la franja del mig dia a dues hores, sempre que no dificulti el funcionament de la reunió de coordinació del professorat.

El motiu d'aquest desig de coincidència no és trivial, donat que la presència continuada del tutor/a en l'horari lectiu de l'alumnat és una de les claus de l'èxit de funcionament dels sistemes escolars dels països escandinaus i del Canadà.

Recentment, s'ha fet públic "L'informe de supervisió de la implantació de la sisena hora (curs 2006-07)", elaborat per la Subdirecció General de la Inspecció d'Educació, que abasta tots els centres d'educació infantil i primària de Catalunya que han implementat la sisena hora el curs 2006-07. L'informe aporta dades diferenciades per territoris i per al conjunt de Catalunya.

Els aspectes que han estat supervisats són els següents: 1) organització i horari del professorat, 2) contingut de les activitats de la sisena hora, i 3) organització de la sisena hora. Per cadascun d'aquests aspectes, l'informe recull el resum de punts forts i punts febles i de propostes de millora. Veiem ara els més rellevants en relació als objectius d'aquest article:

1. En relació al professorat

Punts forts:

- Augment de les hores de tutoria amb el grup-classe. Increment de les activitats pròpies de la tutoria
- Millora de l'atenció a la diversitat: agrupaments flexibles, dos mestres a l'aula...
- Increment d'activitats que milloren l'assoliment de les competències bàsiques: projectes d'innovació educativa, hores de dedicació a llengües estrangeres.
- Millora de la coordinació del professorat

Punts febles:

- Dificultats detectades a la coordinació: menys temps pel debat.
- Dificultats d'organització general: insuficiències de professorat substituït, dificultats per organitzar activitats de formació, diferències entre l'horari d'infantil i de primària...

2. En relació als continguts de la sisena hora

Punts forts:

- Consolidació de canvis metodològics: projectes d'innovació educativa, metodologies més actives, hàbits de treball, tècniques d'estudi...
- Millora de les competències bàsiques: reforç dels aprenentatges, esponjament dels continguts curriculars...

Punts febles:

- Manca de criteris per l'elaboració dels continguts: en general, no estan massa sistematitzats, ni planificats.

3. En relació a l'organització de la sisena hora

Punts forts:

- La major part de centres dediquen una hora diària a la sisena hora.
- Molts centres han prioritzat la intervenció del tutor/a.
- Es valora l'esforç dels equips directius i claustres en la seva implementació.

Punts febles:

- Dificultats a hora de fer agrupacions diferents, en els centres d'una línia.
- Dificultats per mantenir els desdoblaments de grup quan s'ha produït alguna baixa de professorat
- Manca d'espais pels desdoblaments de grups.

PROPOSTES DE MILLORA

En relació a l'àmbit d'organització.

- Per tal de garantir la coordinació del professorat, es convenient reservar 3 hores setmanals per les reunions de caràcter general.
- Tots els centres haurien de organitzar la sisena hora com una hora diària, clarament identificable.
- És bo el criteri general de que sigui el tutor/a el responsable de la sisena hora. Tanmateix s'han de preveure altres formes organitzatives: grups flexibles, activitats per nivells, per cicles, dos mestres a l'aula...

En relació a l'àmbit pedagògic.

- Els criteris generals per determinar els objectius, continguts, activitats i metodologia de la sisena hora haurien de ser recollits en un document.
- En la seva planificació s'han de preveure espais i recursos necessaris.
- Afavorir la relació entre els projectes d'innovació educativa i alguns continguts de la sisena hora.
- Relacionar els resultats de les proves de competències bàsiques amb la programació de la sisena hora.

De caràcter general.

- Promoure activitats de formació que ajudin a la millora de la gestió de les reunions i de la gestió del temps.
- Avaluació interna anual de l'aplicació de la sisena hora.

Tant de bo –i això sí que forma part dels desitjos personals del que escriu aquestes pàgines- que el resultat de l'aplicació del Pacte Nacional per l'Educació i de la Llei Orgànica d'Educació ens encamini cap a:

- Un replantejament, des de a dins, de l'organització general de l'escola i dels processos d'aprenentatge, com a resultat de la implementació de la sisena hora.
- La racionalització de l'horari escolar de l'ensenyament obligatori, tant en el que afecta a la primària com a la secundària obligatòria, al sector públic i al sector concertat, al que és lectiu i al que és extraescolar.

Nacho Garcia de la Barrera
26.04.07